

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ  
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ  
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ  
Міжнародної науково-практичної конференції  
(Суми, 19-20 травня 2016 року)



Суми  
Сумський державний університет  
2016

## ЩОДО ПРОБЛЕМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

*Пономарьова А.В.*

*студентка I курсу юридичного факультету*

*Сумського державного університету*

**Науковий керівник: Янішевська К. Д.**

*викладач кафедри СМП юридичного факультету*

*Сумського державного університету*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, в період становлення та розвитку правової держави, формування громадянського суспільства актуалізуються дослідження сутності судової влади та гарантій забезпечення її незалежності. Незалежність судової влади є однією з значимих демократичних засад суспільства, реалізація якої - важлива умова побудови правової держави в Україні. Незалежність судової гілки влади є передумовою довіри людей до судової процедури, її авторитетності та ефективності, а самостійність прийняття судового рішення є суттю судової незалежності. Суддя не може підпорядковуватись жодній владі, крім закону, згідно з демократичними принципами, а також, крім власної совісті та почуття справедливості [1].

Науковий фундамент організаційно-правових і процесуальних аспектів незалежності судової влади закладався у дореволюційній правовій доктрині Росії, до складу якої тоді входила і наша країна, такими вченими, як Є.В. Васковський, Л.Є. Владимиров, С.І. Вікторський, Г.А. Джаншієв, С.І. Зарудний, В.Р. Завадський.

Загальна декларація прав людини (стаття 10), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (пункт 1 статті 14), а також Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (пункт 1 статті 6) проголошують, що кожен повинен мати право на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Незалежність судової влади є необхідною для реалізації цього права.

Для незалежності судової влади треба, щоб: а) судові органи вирішували передані їм справи на основі неупередженої оцінки фактів та свого розуміння права без неналежного безпосереднього чи опосередкованого впливу будь-якого походження; б) незалежність мала і судова влада як інститут, і кожен окремий суддя стосовно справи, призначеної для розгляду цим суддею; і в) жоден суддя не міг приймати рішення у справі через страх, очікування користі будь-якого походження або через будь-який неналежний вплив.

Підтримка незалежності судової влади має важливе значення для досягнення її цілей та належного виконання нею своїх функцій у вільному суспільстві, що дотримується верховенства права. Незалежність судової влади та суддів гарантується державою й закріплюється в конституції, на найвищому правовому рівні країни[2].

В Україні історично склалась така ситуація, що незалежність судової влади не є об'єктивно безсумнівною, її потрібно захищати та відстоювати. Більше того, судову владу України з великим перебільшенням можна назвати гілкою влади. Їй постійно доводиться убезпечувати свою незалежність та доводити свою спроможність.

Досліджуючи підстави діяльності кожної з гілок державної влади, характер і межі впливу однієї гілки влади на іншу, відзначимо, що у системі стримувань та противаг судова влада характеризується юридичною можливістю впливати на рішення й дії законодавчої і виконавчої влади, а відтак і на соціальні процеси. Вона «стримує» органи законодавчої влади від видання неправових законів, що порушують

баланс гілок влади у державі, крім того, дозволяє «стримувати» органи виконавчої влади від незаконного нормотворення і порушень законів у сфері правозастосування.

Однією з причин залежності судової гілки влади України, на мій погляд, є сам підхід формування системи судової влади та її кадрового складу. Законодавча та виконавча гілки влади постійно намагаються впливати і впливають на формування персонального складу органів суду. Процедура призначення суддів є ключовим моментом судової незалежності у будь-якій країні. Підтвердженням цієї думки є норми законодавства України. Так, у статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначається, що незалежність суддів забезпечується передбаченою законом процедурою здійснення правосуддя, відповідальністю за неповагу до суду чи судді, недоторканністю суддів.

Міжнародно-правовими стандартами незалежності судової влади є:

по-перше, державне гарантування закріплення незалежності суддів в конституціях або законах;

по-друге, наявність установлених вимог щодо осіб, які претендують на зайняття посади судді, – високих моральних якостей та відповідної кваліфікації в галузі права;

по-третє, можливість для суддів, як і для інших громадян, користуватися свободою слова, віросповідання, свободою створення асоціацій та участі у зборах; проте, керуючись такими правами, судді повинні поводитися завжди належним чином, щоб забезпечити повагу до своєї посади і зберегти неупередженість і незалежність судових органів;

по-четверте, строк повноважень суддів, їх незалежність, безпека, відповідна винагорода, умови служби, пенсії й вік виходу на пенсію повинні належним чином гарантуватися законом.

Положення міжнародних документів не повинні бути підставою для зміни національних правил у бік зниження рівня гарантій, уже досягнутих в Україні; по-п'яте, що стосується професійної таємниці й імунітету (йдеться про обов'язок збереження конфіденційної інформації, отриманої в перебігу виконання службових обов'язків, за винятком відкритих судових розглядів), то суддів не можна примушувати давати свідчення з таких питань; *по-шосте*, щодо відповідальності, усунення і звільнення суддів з посади, передбачається, що звинувачення або скарга, які надійшли на суддю під час виконання ним своїх професійних обов'язків, мають бути невідкладно й безсторонньо розглянуті згідно з відповідною процедурою. Суддя має право на відповідь й справедливий розгляд. На початковому етапі розгляду скарги процедура повинна провадитися конфіденційно, якщо суддя не звернеться з проханням про інше.

Відповідно до статті 128 Конституції України, перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснює Президент України. Всі інші судді, крім суддів Конституційного Суду України, обираються Верховною Радою України безстроково, у порядку, встановленому законом. Крім того, на підставі статті 66 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України, на підставі рекомендації відповідної кваліфікаційної комісії суддів за поданням Вищої ради юстиції. Усі інші судді обираються безстроково Верховною Радою України, на підставі рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, за поданням Голови Верховного суду України (голови відповідного вищого спеціалізованого суду) [3].

Виникають питання: «Чи гарантує судовій гілці влади і самим суддям сьогоднішній «особливий» порядок їх обрання та призначення, необхідну незалежність?»; «Чому суддів призначає Президент України та обирає Верховна Рада України?».

Наділення Президента України повноваженнями з призначення суддів, на перший погляд виглядає цілком пристойно. Президент України, відповідно до статті 102 Конституції України, є главою держави і виступає від її імені. Він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, тобто не є главою виконавчої влади України, проте і не представляє судову гілку влади [3]. Тому у багатьох відношеннях нинішня процедура першого призначення суддів не є досить прозорою. І ми маємо ситуацію, коли дискреційні повноваження Президента України не обмежені лише перевіркою того, чи було додержано необхідну процедуру відбору та призначення суддів Вищою кваліфікаційною комісією та Вищою радою юстиції.

З Верховною Радою України, навіть з теоретичної точки зору, теж виходить заплутана ситуація. Відповідно до статті 75 Конституції України, єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада України. Виходить, що народ України доручив законодавчій владі формування кадрового складу судової гілки влади, а за великим рахунком - забезпечувати незалежність судів і суддів [4]. Треба зазначити, що обрання суддів Верховною Радою України є політизованим методом призначення. Ідея слухань, на яких можуть бути присутні багато людей і кожен депутат може запитувати кандидатів на суддівські посади, політизує процес. Виникають очевидні можливості для депутатів парламенту грати на публіку. Більше того, процедура, що робить публічними зауваження, навіть якщо останні необґрунтовані, здається створена спеціально, щоб зашкодити кандидатам у судді, що успішно пройдуть цю процедуру.

У процесі прийняття рішень діяльність судді, який здійснює судочинство одноособово, або суддів, які працюють колективно для винесення рішення відповідно до пункту (а) статті 3, не повинна зазнавати втручання чи впливу з боку будь-якого судді, який не призначений розглядати відповідну справу, ради юстиції, міністерства юстиції чи будь-якого іншого урядовця або установи; винятком є те, що рішення може бути оскаржене до іншого суду. Судова влада має виконувати свої функції відповідно до конституції та законів. Держава має забезпечувати існування процедур та засобів правового захисту незалежності судової влади, у тому числі санкцій проти тих, хто намагається впливати на суддів іншим чином, аніж за допомогою законних судових процедур[5].

Незалежність суду як органу судової влади має вираження через його правовий статус, повноваження, доступність, можливість самостійного прийняття ним обов'язкового рішення. Зміст незалежності суддів визначається через їх права й обов'язки при розгляді конкретних справ, через взаємовідносини з органами державної влади, їх посадовими особами та іншими суб'єктами процесуальної діяльності. Ось чому незалежність суду і суддів – це складники незалежності судової влади. Незалежність суддів є легітимною тільки в процесуальній діяльності носіїв судової влади і не виходить за цю сферу[6].

Незалежність судової влади тісно пов'язана з проблемами тлумачення суддями законів і підкорення суддів тільки закону.

По-перше, тлумачення суддями закону залежить від регулятивної волі законодавця.

По-друге, суддя вправі не підкорятися законам, що суперечать Конституції України або визначають права й обов'язки осіб, які не доведені до відома населення у встановленому законом порядку

Отже, невідкладно судова система потребує комплексного реформування відповідно до вимог міжнародних стандартів, яке повинно забезпечити ефективний доступ громадян до суду, реальну незалежність суду і суддів та гарантоване право людини на справедливий судовий розгляд.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Загальна Декларація прав людини від 10.12.48 //Офіційний вісник України від 15.12.2008 - 2008 р. – № 93. – С. 89.
2. Про судоустрій і статус суддів : закон України від 07.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 41-42, № 43, № 44-45, ст.529
3. Конституція України : Закон України від 28. 06. 1996 № 254к/ 96- ВР [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Ю.В. Баулін. (голов.ред.) та ін. Теоретичні і прикладні проблеми відповідальності за порушення прав за кримінальним законодавством України.– Харків: Вид-во «Кросроуд». – 2008. – С. 148
5. Шаповал Володимир Миколайович Конституція і виконавча влада.- К.: Юрінком Інтер, 2004.
6. Сіренко В. Судова влада : потрібна принципово нова концепція реформування // Голос України. — 2010. — 13 квіт.

### **СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ З ПРАВАМИ ГРОМАДЯНИНА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.**

*Проколійко К.М.*

*студентка II курсу Навчально-наукового юридичного інституту*

*Національного авіаційного університету*

*Науковий керівник: Юринець Ю.Л.*

*к.ю.н., доцент кафедри конституційного і адміністративного права*

*Навчально-наукового юридичного інституту Національного авіаційного університету*

Теоретичне обґрунтування природи прав і свобод особи тією чи іншою мірою пов'язане із змістом практично всіх політико-правових ідей загального характеру. Однак існують такі ідеї, головним призначенням яких є тлумачення саме феномена прав і свобод.

До цих ідей насамперед належить теорія природного права, а точніше — концепція прав людини і громадянина, що є однією з складових цієї теорії. Теорія природного права активно використовувалася новими соціальними силами у період революцій XVII—XVIII ст.ст. у їхній боротьбі за політичну владу. За цією теорією, люди природно є носіями незалежних від влади прав, що існують поза волею держави, але держава повинна додержуватись і захищати їх. Для цього природні права і свободи закріплюються в законодавстві.

Визначаючи зміст концепції прав людини і громадянина, необхідно вказати, що вона відображає дуалізм у поглядах на громадянське суспільство і державу. Як зазначалося, природні права належать особі без-посередньо. Роль держави при цьому зводиться до забезпечення умов для їх реалізації. Нерідко сукупність природних прав